

НАВЧАЛЬНА АВТОНОМІЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІМИ ФАХІВЦЯМИ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Статтю присвячено питанню автономного навчання у процесі вивчення англійської мови майбутніми фахівцями морської галузі, судноводіями та судновими інженерами-механіками у морських вищих навчальних закладах. Досліджено визначення поняття «навчальна автономія» різними вченими та констатовано наявність різних поглядів на це питання. Єдиною є ідея більшої незалежності та відповідальності, які покладаються на курсантів у процесі навчання; формується здатність організовувати своє навчання (планувати цілі, завдання, способи роботи тощо) та оцінювати його результати. Такі навички та вміння курсанти зможуть надалі перенести в інший навчальний, а пізніше – і професійний контекст, що стане запорукою підготовки компетентнісного фахівця. Сформульовано визначення терміна «навчальна автономія» з акцентом на перелік навчальних дій, які виконуються курсантами під час навчання англійської мови. Навчальна автономія визначається як здатність курсанта самостійно визначати мету діяльності, планувати власні дії, форми та способи навчальної діяльності, здійснюючи при цьому рефлексію, самокорекцію і самоконтроль, а також нести відповідальність за досягнуті у навчальній діяльності результати та застосовувати їх у нових навчальних і професійних контекстах. Курсант виступає у ролі суб'єкта процесу навчання. Підкреслюється неможливість навчання автономії, її можна поступово розвивати через свідоме ставлення до процесу навчання. Здійснено висновок, що автономія відіграє дуже важливу роль у навчальному процесі, особливо під час вивчення майбутніми судновими механіками та судноводіями англійської як робочої мови морської галузі. На кожному рівні освіти курсант спрямовує діяльність на досягненні своєї конкретної мети, формуючи навчальну автономію та використовуючи такий алгоритм навчання та розвитку у подальшому професійному житті.

Ключові слова: навчальна автономія, рефлексія, особистісно-орієнтовний підхід, морські вищі навчальні заклади, майбутні судові механіки та судноводії.

Сучасні умови міжнародного співробітництва, особливості праці фахівців у сфері морської галузі та бурхливий розвиток технологій вимагають від людини постійного розвитку та самонавчання. Морська галузь сьогодні – це міжнародна арена з англійською мовою спілкування та праці. Тож питання безперервної самоосвіти протягом усього життя разом із вивченням і вдосконаленням рівня володіння англійською мовою на часі. Для досягнення цієї мети людині важливо вміти навчатися за своїми конкретними потребами та цілями, за власним індивідуальним освітнім сценарієм, тобто розвивати навчальну автономію.

Питання розвитку автономії і самостійності під час навчання у вищих навчальних закладах давно і широко досліджується різними вченими. Серед останніх досліджень можна зазначити наукові розвідки В. Тютюник, Ю. Дегтярьової, В. Каламаж та інших учених. Водночас проблема формування освітньої самостійності і навчальної автономії в курсантів під час вивчення англійської мови або іншої іноземної мови висвітлена не так добре, що вимагає додаткових досліджень у цьому напрямі. Її складність також полягає в тому, що вона вирішується у світлі міжпредметних зв'язків.

Мета статті – дослідження питання автономності навчання курсантів морських вищих навчальних закладів, які в майбутньому обіймуть посади судноводіїв або судових механіків.

Питання навчання протягом усього життя («Lifelong Learning») передбачає формування автономності в соціально-освітньому аспекті та у професійному полі. Така практика охоплює практично всі формальні та неформальні навчальні види діяльності, практикується на постійній основі задля вдосконалення знань, умінь і компетентностей, що зумовлюється особистими, громадськими, суспільними перспективами чи умовами або потребами у працевлаштуванні [1, с. 7]. Питання іншомовної освіти для немовних навчальних закладів, до яких відносимо і морські вищі навчальні заклади, завжди було та залишається наріжним. Процес викладання англійської мови для технічних спеціальностей має особливості, що пов'язано з різним рівнем мовної підготовки першокурсників, кількістю академічних годин, відведених на вивчення цієї дисципліни, кількісним складом груп, а також із різним початковим рівнем підготовки з англійської (або іншої іноземної) мови. Також впливає рівень мотивації курсантів до вивчення англійської мови, що частіше є недостатнім. Але під час навчання та після закінчення курсанти повинні володіти професійними іншомовними комунікативними компетенціями на достатньому рівні, що дасть їм змогу здійснювати свою професійну діяльність в умовах міжнародних екіпажів або закордонних портах, агенціях тощо. Володіння англійською мовою майбутніми моряками – один із показників його професійної компетентності та вимог Міжнародної морської організації (ПДНВ 1978 року, з Манільськими поправками 2010). Проте для оволодіння англійською мовою курсант (або студент) повинен докладати зусиль до самостійного її вивчення поза аудиторією. Це дає змогу компенсувати дефіцит аудиторного часу і значно підвищує шанси на успіх у навчанні. Саме для цього слід формувати в курсантів стратегії, які допомагають їм навчатися автономно. Розглянемо сутність поняття «навчальна автономія».

Дослідники по-різному трактують поняття «автономність навчання». По-перше, це свобода від контролю викладача, від обмеження діяльності курсантів положеннями навчальної програми. По-друге, виділяють

бажання і здатність курсанта взяти на себе управління своєю навчальною діяльністю під час навчання іноземної мови. По-третє, це свобода вибирати, що вчити, а що не вчити, але при цьому це поняття завжди має позитивну конотацію. Важливим у світі понять «свобода» та «управління» в освітньому просторі вбачаємо відчуття відповідальності за власні знання та навички як значущого особистісного утворення.

На думку І. Михайлової, розвиток навичок і вмінь навчальної автономії студента під час навчання іноземної мови пов'язаний із розвитком здатності рефлексувати свій досвід навчальної діяльності, пропускаючи його через призму індивідуальної свідомості і формуючи на цій основі індивідуальний досвід. Ця здатність може розглядатися як показник сформованості студента як суб'єкта навчання, а також ступеня розвитку його автономії у навчальній діяльності під час навчання іноземної мови. При цьому може бути кілька ступенів навчальної автономії студентів: часткова (обмежена), повна. Авторка визначає автономію у навчальній діяльності під час навчання іноземної мови як здатність суб'єкта самостійно здійснювати свою навчальну діяльність, активно і усвідомлено керувати нею, здійснюючи рефлексію і корекцію навчальної діяльності, і, накопичуючи індивідуальний досвід, відповідально та незалежно приймати кваліфіковані рішення щодо навчання у різних контекстах за певної міри відособленості / незалежності від викладача і взяття на себе його функцій [2]. Зауважимо, що відособленість і незалежність від викладача є важливою умовою для курсантів з огляду на їхню плавальну практику. Тривалість рейсів становить щонайменше 4 місяці в далечі від навчального закладу. Курсант повинен самостійно готуватися до складання іспиту або іншої підсумкової роботи.

На думку Т. Карасвої, автономна навчальна діяльність під час навчання іноземної мови включає в себе чотири компоненти: психологічний, методичний, соціальний і когнітивний. Навчальну автономію вона визначає як бажання і здатність особистості виступати у ролі відповідального суб'єкта процесу навчання, здійснювати самостійну навчальну діяльність і саморозвиватися в освітньому та професійному аспектах [3]. На думку дослідниці, процес розвитку навичок і умінь навчальної автономії під час навчання іноземної мови включає в себе діяльність студентів поза навчальним планом і не передбачає участі викладача.

За Ю. Петровською, під терміном «навчальна автономія» розуміється усвідомлення відповідальності кожного студента за процес і результат власної навчальної діяльності. У цьому аспекті студенти є рівноправними партнерами викладача в освітньому процесі, мають право визначення потрібної їм специфіки навчання, а навчальна автономія прирівнюється до вміння вчитися, до наявності у людини потреби в самоосвіті. Дослідниця також уточнює, що є кілька типів навчальної автономії: обмежена навчальна автономія, частково обмежена навчальна автономія, повна навчальна автономія. Зазначається, що навчальна автономія характеризується самостійністю студента в прийнятті рішень, у виборі способів навчальної діяльності, форм роботи, методів контролю і самоконтролю, а також у перенесенні результатів навчальної діяльності в новий навчальний або професійний контекст. Основною умовою для реалізації навчальної автономії під час навчання іноземної мови визначено діяльність викладача, пов'язану з розробленням нових навчальних програм і навчальних посібників, системи контролю і оцінювання автономної навчальної діяльності студентів [4].

Не менш цікавою є думка Ю. Дегтярьової. Звертаючись до питання організації автономної навчальної діяльності під час навчання іноземної мови, вона дотримується визначення навчальної автономії у вузькому розумінні – більш інтенсивне управління студентами своїм процесом навчання і відповідальність за нього в межах навчального процесу. Навчальна автономія розглядається як процес навчання, в якому студенти самостійно приймають рішення в сфері вибору способів навчальної діяльності, форм роботи, встановлення термінів її виконання, способів контролю та оцінювання своєї роботи, перенесення її результатів у нові навчальні контексти. Важливими чинниками, що впливають на успішність автономної навчальної діяльності під час навчання іноземної мови, є мотивація студента і усвідомлення ним залежності успішності навчання від власного стилю навчання, оскільки позитивно вмотивований студент надає особистісне значення кожному завданню, що отримується ззовні, а це підвищує ефективність процесу розвитку навичок і умінь навчальної автономії. Авторка також підкреслює, що основним завданням викладача є забезпечення умов для активного процесу навчання [5].

Виділяємо визначення інших дослідників, які під навчальною автономією розуміють здатність студентів до незалежних і самостійних дій, критичної рефлексії, прийняття рішень, вироблених на основі певного психологічного ставлення до процесу та змісту навчальної діяльності. До характеристик автономного навчання вони відносять вміння формулювати освітні цілі, планувати і організувати самостійну освітню діяльність, контролювати, оцінювати і коригувати її та нести відповідальність за результати навчання. При цьому студенти активно беруть участь у навчальній взаємодії, проявляють ініціативу в організації та коригуванні власної навчальної діяльності, регулюють свій темп навчання, самостійно визначають способи і прийоми навчання, коригують результати навчальної діяльності, здійснюють їх рефлексію та несуть за них відповідальність [6–8].

На основі аналізу вищезазначених наукових досліджень, які присвячені проблемам розвитку навичок і умінь навчальної автономії під час навчання іноземної мови, та спираючись на перелік навчальних дій, які виконуються курсантами під час навчання англійської мови, можна визначити навчальну автономію як здатність студента, що виступає у ролі суб'єкта процесу навчання, самостійно визначати мету діяльності, планувати власні дії, форми та способи навчальної діяльності, здійснюючи при цьому рефлексію, самокорекцію і самоконтроль, а також нести відповідальність за досягнуті у навчальній діяльності результати та застосо-

увати їх у нових навчальних і професійних контекстах. Такі сформовані навички та вміння необхідні для якісного та безпечного виконання своїх функціональних обов'язків, прийняття управлінських рішень і відповідальності за свій екіпаж. При цьому варто підкреслити, що навчальній автономії не можна навчити або навчитися, її можна поступово розвивати через свідоме ставлення до процесу навчання.

Надання курсантам можливості бути суб'єктом навчального процесу, замість стандартної ролі адресата, вбачається способом підвищення мотивації до навчальної автономії. Проте є небезпека того, що деякі курсанти неготові взяти на себе відповідальність за процес і результати свого навчання. Автономія щодо навчання має розглядатися як основна мета навчання для них. Необхідно звертати їхню увагу на два основних аргументи на користь такої організації навчальної діяльності. По-перше, якщо курсанти осмислено займаються англійською мовою, автономія буде ефективною й дієвою, оскільки вона більшою мірою набуває особистісної спрямованості. По-друге, якщо курсанти активно й зацікавлено навчаються, то проблема мотивації відсутня за визначенням, хоча курсанти й не завжди можуть ставитися позитивно до всіх аспектів свого навчання. У випадку з англійською або іншою іноземною мовою є також і третій аргумент. Ефективна комунікація залежить від комплексу практичних (методичних) навичок, які формуються лише в процесі спілкування. Курсантам із високим ступенем соціальної автономії в середовищі навчання буде простіше освоїти весь спектр ролей, від яких залежить їхня ефективна спонтанна комунікація. Як результат, підвищиться якість їхньої професійної комунікації.

Розвиток автономії є тривалим процесом, видається неможливим очікувати від курсантів того, що вони зможуть покласти на себе відповідальність за своє навчання через день чи місяць. Автономія розвивається поступово і вимагає самостійного способу мислення, чому значною мірою може сприяти і загальна атмосфера в навчальній аудиторії, яка стимулює в курсантів роздуми, спонукає їх мати різні позиції й допомагає усвідомити свою роль у навчальному процесі.

Навчальна автономія передбачає набагато більшу незалежність від викладача, ніж просто самостійність, оскільки передбачає самостійну постановку освітніх цілей і навчальних завдань, вибір способів їх досягнення, підведення підсумків самостійної освітньої діяльності та їх оцінку. Самостійність же пов'язана в основному з технологією виконання конкретної навчальної задачі, заданої вчителем, тобто з організацією навчання [9]. На початковому етапі курсант отримує від викладача детальні інструкції щодо виконання навчального завдання, поступово він сам готує свій план дій, перевіряє ефективність і коригує їх надалі. У разі необхідності звертається до викладача.

Отже, наявність у курсантів певної міри навчальної автономії, тобто сформованості у них умінь самостійного визначення мети, планування, організації, контролю, оцінки, корекції власної освітньої діяльності та здійснення її рефлексії сприяє формуванню у них освітньої самостійності як риси особистості, що становить необхідну, життєво та професійно важливу рису їхньої особистості.

Зарубіжні науковці також вивчають теорії розвитку автономії студентів. Наприклад, Д. Нунан, розглядаючи курс навчання в термінах автономії і особистісно-орієнтованого підходу, пропонує «дев'ять кроків» у просуванні студентів від їхньої залежності до автономії. На думку автора, розвитку автономії сприяють:

- 1) зрозумілі цілі навчання, які реалізуються за допомогою активного залучення студентів до процесу навчання, уникаючи при цьому простого інформування;
- 2) надання студентам можливості ставити власні цілі та змінювати зміст курсу навчання;
- 3) заохочення використання іноземної мови студентами поза аудиторією;
- 4) підвищення рівня розуміння навчального процесу;
- 5) формування у студентів власних стилів і стратегій навчання;
- 6) стимулювання у студентів самостійного вибору у прийнятті рішень;
- 7) надання студентам можливості пристосовувати і видозмінювати аудиторні заняття відповідно до своїх потреб;
- 8) надання студентам можливості виступати у ролі викладача;
- 9) надання студентам можливості виступати у ролі дослідника [10].

Важливим аспектом автономії курсантів також є можливість експериментувати з мовним матеріалом й виходити за межі навчального середовища, використовуючи надбані знання в реаліях повсякденного життя. Під час організації самостійної роботи поза аудиторією слід уникати однотипних тренувальних вправ, які не забезпечують зворотний зв'язок. Окремо слід повторитися, що для розвитку автономії важлива рефлексія.

Рефлексія трактується як розумовий процес, спрямований на аналіз, розуміння, усвідомлення себе, власних дій, поведінки, досвіду, здібностей, своїх завдань тощо [11]. Курсант має усвідомлювати себе суб'єктом освітньої діяльності, вміти виявити причини своїх навчальних досягнень або проблем. Рефлексія допомагає курсантам коригувати свої дії, обирати оптимальні навчальні прийоми, є джерелом внутрішнього досвіду, способом самопізнання. Ступінь сформованості в курсантів рефлексивних умінь визначає їхнє ставлення до себе як до суб'єктів освітньої діяльності.

Ефективним інструментом у цьому процесі може бути мовний портфель, що виконує як контролюючу функцію, так і функцію самоконтролю. Мовний портфель є альтернативним засобом оцінки набутих знань, навичок і вмінь курсантів; засобом і методом навчання, особистісно-орієнтований, компетентнісний і рефлексивний підходи до навчання. Його використання в процесі навчання надає курсантам упевненості у своїх силах і стимулює їхню мотивацію до подальшого навчання.

Усвідомлення курсантом того, що його цінують як особистість, відчуття підтримки, а також активне включення в процес навчання, безсумнівно, сприяють розвитку автономного мислення та участі його у плануванні, практичній реалізації цілей та оцінці результатів свого навчання. Однак впровадження системи поступового переходу до автономії не гарантує повного зміщення акценту з викладача на курсанта.

Інтерпретуючи зарубіжні теорії розвитку автономії, треба зазначити, що для курсантів морських закладів вищої освіти, особливо на початковому етапі навчання, дуже важливі такі фактори, як створення сприятливих зовнішніх умов для реалізації їхніх внутрішніх устремлінь та актуалізації особистісних і професійних потреб курсантів з оволодіння англійською мовою і культурою; розвиток метакогнітивних стратегій з оволодіння іноземною мовою, розвиток компетенції самонавчання; розроблення засобів навчання, що дають курсантам змогу ще на початковому етапі навчання досягти базового рівня володіння іноземною мовою, який відповідає вимогам програми, з подальшим переходом до вивчення англійської мови за професійним спрямуванням; розроблення засобів для самоконтролю, оцінки своєї навчальної діяльності загалом і визначення свого рівня володіння іноземною мовою з метою подальшого вдосконалення.

Висновки. Отже, проведений огляд висвітлює активне вивчення проблеми розвитку навичок і умінь навчальної автономії під час навчання англійської (або іншої іноземної) мови. Незважаючи на великий інтерес, вчені так і не прийшли до єдиного визначення терміна «навчальна автономія», але, незалежно від нюансів, які вкладає в це поняття кожен дослідник, загальна ідея єдина. Вона пов'язана з більшою незалежністю, більшою відповідальністю, які покладаються на курсантів у процесі навчання, здатністю організувати своє навчання (планувати цілі, завдання, способи роботи тощо) та оцінювати його результати, тобто з навичками і вміннями, які курсанти зможуть надалі перенести в інший навчальний, а пізніше і професійний контекст. Такі навички та вміння стануть запорукою підготовки кваліфікованого фахівця, затребуваного і конкурентоздатного на ринку праці, а також одним із компонентів професійної компетентності випускника морського вищого навчального закладу.

Автономія відіграє дуже важливу роль у навчальному процесі, оскільки на кожному рівні освіти курсант спрямовує діяльність на досягнення своєї мети – досягнення мовної компетенції, опанування фаховою спеціальністю, плавальну практику, працевлаштування та подальший безперервний професійний розвиток.

Вищевикладене не вирішує всіх аспектів зазначеної проблеми. Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі є практичні аспекти й матеріально-технічне забезпечення організації автономного навчання англійської мови та англійської мови за професійним спрямуванням курсантів морських вищих навчальних закладів.

Використана література:

1. Quality Indicators of Lifelong Learning. Report based on the work of the Working Group on Quality Indicators. European Commission, 2002. 95 p.
2. Михайлова І. В. Рефлексивні методи автономного навчання німецької мови у вищій школі. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія «Філологічні науки»*. 2015. Кн. 2. С. 151–155.
3. Караєва Т. В. Методика навчання ділової англійської мови з урахуванням рівня автономії студентів економічних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2010. 260 с.
4. Петровська Ю. В. Методика організації автономного навчання англійської мови студентів технічних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2010. 195 с.
5. Дегтярьова Ю. В., Тютюнник В. Ю. Використання принципів автономії навчальної діяльності та інтегрованості навчання видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання читання у немовному вищому навчальному закладі. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Філологічні науки»*. 2019. Вип. 175. С. 814–818.
6. Ленюк Н. М. Роль автономії у самостійній навчальній діяльності студентів немовних спеціальностей з іноземної мови. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон : ХДУ, 2013. Вип. 64. С. 279–283.
7. Сіягоська І. Ю. Можливості процесу навчання іноземних мов щодо формування когнітивної автономності студентів ВНЗ. *Інтелект, особистість, цивілізація*. 2017. Вип. 14. С. 20–26.
8. Чехратова О. А. Навчальна автономія на заняттях з іноземної мови: сутність і мета впровадження. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон : ХДУ, 2017. Вип. 78. Т. 1. С. 88–91.
9. Соломко З. К. Автономія як основа самостійної роботи з іноземної мови студентів немовних спеціальностей. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2012. Вип. 21. С. 220–229.
10. Nunan D. Second language teaching and learning. URL: https://www.academia.edu/7674409/Second_Language_Learning_and_Language_Teaching (дата звернення: 21.11.2019).
11. Оксентюк Н. В. Розвиток рефлексії у студентів технічного вишу. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2017. Вип. 16. С. 113–117.

References:

1. Quality Indicators of Lifelong Learning. Report based on the work of the Working Group on Quality Indicators. European Commission, 2002. 95 p.
2. Mykhailova I. V. (2015). Refleksyivni metody avtonomnoho navchannia nimetskoj movy u vyshchij shkoli [The reflective methods of the German language autonomous learning at higher educational institution]. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia. Filolohichni nauky – The scientific notes of Nizhen State University named after M. Hohol. Philological Sciences*. B. 2. P. 151–155 [in Ukrainian].
3. Karaeva T. V. (2010). Metodyka navchannia dilovoi anhliskoi movy z urakhuvanniam rivnia avtonomii studentiv ekonomichnykh spetsialnostei [The methods of Business English teaching with the level of autonomy of the students of economic science]. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

4. Petrovska Yu. V. (2010). *Metodyka orhanizatsii avtonomnoho navchannia anhliiskoi movy studentiv tekhnichnykh spetsialnstei* [The methods of autonomous learning of the English language of students of technical specialties Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
5. Dehtiarova Yu. V., Tiutiunyk V. Yu. (2019). *Vykorystannia pryntsyviv avtonomii navchalnoi diialnosti ta intehrovanosti navchannia vydiv movlenniivoi diialnosti v protsesi navchannia chytannia u nemovnomu vyshchomu navchalnomu zakladi* [The usage of autonomous learning and integrity principles in teaching of speech activity types in reading in a non-linguistic higher education institution]. *Naukovi zapysky Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni V. Vynnychenka. Seriya : Filolohichni nauky – The scientific notes of Central Ukrainian State Pedagogical University named after V. Vynnychenko. Philological Sciences*. Vol. 175. P. 814–818 [in Ukrainian].
6. Leniuk N. M. (2013). *Rol avtonomii u samostiinii navchalnii diialnosti studentiv nemovnykh spetsialnstei z inozemnoi movy* [The role of autonomy in self-study of the students of a non-linguistic speciality during foreign language learning process]. *Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky – The collection of scientific works of Kherson State University. Pedagogical Sciences*. Vol. 64. P. 279–283 [in Ukrainian].
7. Siniahovska I. Yu. (2017). *Mozhlyvosti protsesu navchannia inozemnykh mov shchodo formuvannia kohnityvnoi avtonomnosti studentiv VNZ* [The possibilities of foreign language teaching process in formation of the cognitive autonomy of university students]. *Intelekt, osobystist, tsyvilizatsiia – Intelligence, personality, civilization*. Vol. 14. P. 20–26 [in Ukrainian].
8. Chekhratova O.A. (2017). *Navchalna avtonomiia na zaniattiakh z inozemnoi movy: sutnist i meta vprovadzhenia* [The learning autonomy in foreign language lessons: the essence and purpose of implementation]. *Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky – The collection of scientific works of Kherson State University. Pedagogical Sciences*. Vol. 78 (1). P. 88–91 [in Ukrainian].
9. Solomko Z. K. (2012). *Avtonomiia yak osnova samostiinoi roboty z inozemnoi movy studentiv nemovnykh spetsialnstei* [Autonomy as a basis for self-study of foreign language by the students of non-linguistic specialties]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Seriya : Pedahohika ta psykholohiia – Bulletin of Kiev National Linguistic University: Pedagogy and Psychology*. Vol. 21. P. 220–229 [in Ukrainian].
10. Nunan D. *Second language teaching and learning*. URL: https://www.academia.edu/7674409/Second_Language_Learning_and_Language_Teaching [in English].
11. Oksentiuk N. V. (2017). *Rozvytok refleksii u studentiv tekhnichnoho vyshu* [The development of reflection of technical college students]. *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia v zakladakh osvity – Updating the content, forms and methods of education and training in educational institutions*. Vol. 16. P. 113–117 [in Ukrainian].

Tymofieieva O. Ya. Learning autonomy in the English language learning process of future seafarers

The article concerns the autonomous learning during English learning process of future marine seafarers, navigators and marine engineers, at maritime higher educational institutions. The definitions of the concept «learning autonomy» given by different scientists are investigated and various views on this issue are ascertained. The common idea lies with the greater independence and responsibility that cadets obtain during the learning process; the ability to organize their learning (goals, tasks, ways of working, etc.) and the possibility to assess the results. The cadets will be able to apply such skills and abilities to another educational and professional context. This way of learning can be the key to the training of a competent specialist. The definition of the term «learning autonomy» is stated, it is based on the list of learning activities performed by cadets during learning English. Learning autonomy is defined as the ability of the cadet to independently define the purpose of the activity, to plan his / her own actions, forms and methods of learning activity, performing reflection, self-correction and self-control, as well as bearing responsibility for the results achieved by learning activity and applying them in new educational and professional contexts. The cadet is considered to be the subject of the learning process. The author emphasizes the impossibility to teach the autonomy. It can be gradually developed through a conscious attitude towards the learning process. The learning autonomy is concluded to play a crucial role in the educational process, especially in Maritime English teaching process as this language is lingua franca of the maritime industry. The cadets direct activities to achieve their specific goal at every level of education, forming learning autonomy and using such an algorithm of learning and personal development in the further professional life.

Key words: learning autonomy, reflection, personal-oriented approach, maritime higher education institutions, future navigators and marine engineers.